

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีของปี่พาทย์มอญ ทำให้ทราบถึงความเป็นมาและลักษณะทางวัฒนธรรมดนตรีของปี่พาทย์มอญ รวมทั้งรูปแบบในการนำเสนอวัฒนธรรมดนตรีมอญอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับปี่พาทย์มอญ อันได้แก่ มอญร้องไห้ มอญรำ และทะเลมอญ

จากการดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์เรื่องรูปแบบในการนำเสนอวัฒนธรรมดนตรีมอญ ซึ่งได้ทำการศึกษาในเรื่องของมอญร้องไห้ มอญรำและทะเลมอญ โดยศึกษาเรื่องของประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการ ตลอดจนทำการวิเคราะห์รายละเอียดอันเป็นนัยสำคัญของวัฒนธรรมดนตรีมอญดังกล่าว สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

มอญร้องไห้ เป็นรูปแบบในการนำเสนอผลงานทางศิลปะร่วมกันกับปี่พาทย์มอญ ซึ่งมีวิวัฒนาการมาจากประเพณีมอญร้องไห้ เป็นประเพณีหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนมอญ ประเพณีมอญร้องไห้ ไม่ถือว่าเป็นการสำแดงทางศิลปะแต่อย่างใด เนื่องจากการแสดงออกซึ่งเป็นลักษณะทางธรรมชาติของมนุษย์) ประเพณีมอญร้องไห้ นี้ โบราณจารย์ทางดนตรีได้นำมาบูรณาการสร้างสรรค์เป็นผลงานรูปแบบใหม่ขึ้น โดยสร้างสรรค์ให้มีทั้งทำนอง ร้อง ทำนองเพลง และจังหวะ ดำเนินไปตามหลักการบรรเลงเพลงไทย ซึ่งถือว่าเป็นการสำแดงทางศิลปะ (Artistic Expression) โดยเรียกผลงานนี้ว่า “มอญร้องไห้” ถือเป็นรูปแบบในการนำเสนอทางวัฒนธรรมดนตรีร่วมกันกับปี่พาทย์มอญ

มอญรำ เป็นศิลปวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาวมอญ เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงมอญรำ เรียกว่า “เพลงมอญรำ” ซึ่งในระยะต่อมานั้น การแสดงมอญรำลดความนิยมไป โบราณจารย์ด้านดนตรีเห็นว่าเพลงมอญรำนี้มีความสำคัญและถือเป็นแม่แบบของเพลงมอญ จึงได้ปรับปรุงนำมาบรรเลงโดยอิสระ คือบรรเลงโดยวงปี่พาทย์มอญล้วน ๆ ไม่มีการแสดงมอญรำประกอบ เรียกว่า เพลงมอญชุด “ย่ำเที่ยง” เรียกตามโอกาสและเวลาที่ใช้บรรเลง) ซึ่งปัจจุบันยังเป็นที่นิยมบรรเลงกันโดยทั่วไป

ทะเลมอญ เป็นการละเล่นพื้นเมืองอย่างหนึ่งของชาวมอญ เป็นการร้องโต้ตอบกันระหว่างชายและหญิงโดยมีวงเครื่องสายมอญบรรเลงประกอบ ในสมัยหลังต่อมาโบราณจารย์ทางดนตรีได้คิดปรับปรุงเพลงโดยหยิบยืมทำนองเพลงของการละเล่นทะเลมอญ มาใช้บรรเลง

ในวงปีพาทย์มอญ โดยตั้งชื่อว่า “ทะแยมอญ” ตามชื่อของการละเล่นดังกล่าว ทำนองเพลงนี้ปรากฏอยู่ในเพลงมอญรำของอำเภอปากเกร็ด นอกจากนี้ยังปรากฏอยู่ในดับมอญละครด้วย

สำหรับประวัติความเป็นมาของปีพาทย์มอญนั้น ถึงแม้ว่าจะไม่ปรากฏหลักฐานทางลายลักษณ์อักษรหรือหลักฐานโบราณคดีที่จะเป็นเครื่องพิสูจน์ได้แน่ชัดว่า สิ่งที่เป็นเครื่องดนตรีหรือบทเพลงต่างๆ ของชนชาติมอญที่สืบทอดต่อกันมา และได้ปรากฏออกมาในรูปแบบของปีพาทย์มอญนั้น ได้เข้ามาสู่ประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี (ในครั้งที่ขวามอญอพยพเข้ามา) ทั้งนี้เนื่องจากปรากฏเพลง “ไทยสำเนียงมอญ” ตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว แสดงว่าโบราณจารย์ด้านดนตรีไทยคงได้รับแรงบันดาลใจจากเพลงมอญหรือปีพาทย์มอญในสมัยนั้น ด้วยเหตุนี้ย่อมเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าในสมัยนั้น ปีพาทย์มอญคงเข้ามาปรากฏในเมืองไทยแล้ว แต่มีอยู่ประจำตำบลต่าง ๆ ที่เป็นที่อยู่อาศัยของขวามอญ ยังไม่เป็นที่แพร่หลายเหมือนสมัยต่อมา

ความเป็นมาของปีพาทย์มอญในแผ่นดินไทย สรุปได้ดังนี้

สมัยอยุธยา ปีพาทย์มอญน่าจะเข้ามาปรากฏในไทยแล้ว โดยเป็นวงดนตรีที่มีอยู่ประจำตำบลต่าง ๆ ของขวามอญ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมดนตรีของปีพาทย์มอญ คงจะมีอิทธิพลต่อการดนตรีไทย จึงทำให้ปรากฏเพลงในรูปแบบ “เพลงไทยสำเนียงมอญ” ขึ้น

สมัยกรุงธนบุรี ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าปีพาทย์มอญ ได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในพระราชพิธีของไทย ดังปรากฏหลักฐานตามหมายรับสั่ง คราวฉลองพระแก้วมรกตในสมัยกรุงธนบุรี

สมัยรัตนโกสินทร์ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระยะคือช่วงก่อนยุคหลวงประดิษฐไพเราะ และยุคหลวงประดิษฐไพเราะเป็นต้นมา (ถือกันว่าหลวงประดิษฐไพเราะ เป็นผู้เริ่มต้นคิดประดิษฐ์เพลงและเรียบเรียงเพลงสำเนียงมอญขึ้นใหม่ จนเป็นที่นิยมนำไปบรรเลงในหมู่ชนกษัตริย์รุ่นหลังสืบต่อกันมา) ในช่วงยุคก่อนหลวงประดิษฐไพเราะนั้น เป็นช่วงระยะเวลาที่ปีพาทย์มอญยังคงใช้บรรเลงในหมู่ขวามอญเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งยังไม่เข้ามาแพร่หลายในสังคมดนตรีไทยมากนัก แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ปรากฏหลักฐานว่าปีพาทย์มอญได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในงานพระราชพิธีที่สำคัญของไทย เช่น งานพระศพของสมเด็จพระเทพสิรินทราบรมราชินีในรัชกาลที่ 4 งานถวายพระเพลิงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

ด้วยเหตุที่งานพระศพของสมเด็จพระเทพสิรินทราบรมราชินีในรัชกาลที่ 4 ได้มีปีพาทย์มอญเข้ามาประโคมในพระราชพิธีหลวง ซึ่งเป็นงานอวมงคลเป็นครั้งแรก ต่อมาจึงกลายเป็น

ประเพณีนิยมว่าถ้าเป็นงานพระศพหลวงแล้ว ต้องมีปีพาทย์มอญร่วมประโคมด้วยอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งประเพณีนิยมนี้ แพร่กระจายไปยังสามัญชนทั่วไป ทำให้เป็นประเพณีนิยมว่างานศพนั้นควรจะต้องมีปีพาทย์มอญประโคมในงานดังกล่าวด้วย (เลียนแบบอย่างของงานหลวง)

จึงเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งคือบทบาทของปีพาทย์มอญที่เกี่ยวกับโอกาสที่ใช้ในการบรรเลง จะเห็นได้ว่าช่วงต้น ๆ กล่าวคือตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ปีพาทย์มอญยังคงแพร่หลายอยู่แต่ในหมู่ชาวมอญ ซึ่งชาวมอญใช้บรรเลงทั้งโอกาสที่เป็นมงคลและอวมงคล ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 บทบาทของปีพาทย์มอญก็เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากถูกนำมาใช้บรรเลงในงานอวมงคล จนกลายเป็นประเพณีสืบต่อกันมาว่าปีพาทย์มอญนั้น จะใช้ในงานที่เกี่ยวกับความตายหรืองานศพ ซึ่งเป็นเครื่องหมายของงานอวมงคลเท่านั้น เป็นผลทำให้ยุคสมัยต่อมาตราប់กระทั่งทุกวันนี้ ได้ปรากฏให้เห็นเป็นประเพณีนิยมว่า ปีพาทย์มอญนั้นใช้เป็นเครื่องประโคมในงานศพโดยเฉพาะ (ซึ่งถือว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของคนในสังคมประการหนึ่งด้วย)

ยุคตั้งแต่หลวงประดิษฐไพเราะเป็นต้นมา ปีพาทย์มอญได้รับความนิยมนับเรียงกันอย่างแพร่หลายในสังคมไทย กล่าวกันว่าหลวงประดิษฐไพเราะ เป็นผู้เริ่มต้นประดิษฐ์เพลงและเรียบเรียงเพลงสำเนียงมอญขึ้นมา จนเป็นที่นิยมนำไปบรรเลงในหมู่นักดนตรีรุ่นหลังสืบต่อกันมาถือได้ว่าตั้งแต่ระยะเวลาดังกล่าวจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ปีพาทย์มอญได้มีการพัฒนาปรับปรุงตลอดจนมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมดนตรีกับวงปีพาทย์ของไทย จนปีพาทย์มอญได้กลายเป็นรูปแบบหนึ่งของวงปีพาทย์ในสังคมดนตรีไทย ซึ่งได้มีการวิวัฒนาการมาโดยลำดับ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเครื่องดนตรี การประสมวง เพลง (เพลงสำเนียงมอญและเพลงไทยสำเนียงมอญ) ระเบียบวิธีบรรเลง เป็นต้น ลักษณะเหล่านี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานและความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันทางด้านวัฒนธรรมดนตรี ระหว่างปีพาทย์มอญกับปีพาทย์ของไทย ซึ่งมีการวิวัฒนาการไปตามกระแสความต้องการของคนในสังคม ทั้งนี้เนื่องมาจากคนตรินั้น เป็นส่วนหนึ่งของวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของคนในสังคม

สามารถสรุปได้ว่าในสมัยปัจจุบันนี้ ปีพาทย์มอญ เป็นวงปีพาทย์อีกรูปแบบหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดนตรีของมอญและไทย ซึ่งมีบทบาทและความสำคัญต่อวิชาการทางด้านดุริยางคศิลป์ไทยเป็นอย่างมาก การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมดนตรีของปีพาทย์จึงมีความสำคัญ เพราะเป็นการศึกษาถึงองค์ประกอบทางดนตรีในเรื่องของคุณภาวะเชิงเสียง (SONIC QUALITY) และบริบททางดนตรี (MUSICAL CONTEXT) ซึ่งหลอมรวมจน

เกิดเป็นผลงานทางศิลปะในรูปแบบของบีพาทย์มอญ วัฒนธรรมดนตรีของบีพาทย์มอญจึงเป็นผลผลิตทางภูมิปัญญาที่โบราณจารย์ได้ร่วมกันสร้างสรรค์ สืบทอดและพัฒนาจากอดีตสู่ปัจจุบันจนเป็นมรดกที่สำคัญทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่ให้อนุชนรุ่นหลังได้มีโอกาสทำการศึกษาถ่ายทอดตลอดจนเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของสังคมและชาติอีกประการหนึ่งด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีของบีพาทย์มอญ พบว่าวัฒนธรรมดนตรีของบีพาทย์มอญ มีความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก เช่น เรื่องของเพลงมอญ ระเบียบวิธีบรรเลง เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องมาเป็นวิวัฒนาการไปตามกระแสความต้องการของสังคมประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเนื่องมาจากนักดนตรีในปัจจุบันนี้ที่บรรเลงบีพาทย์มอญและบีพาทย์ประเภทอื่น ๆ เป็นนักดนตรีกลุ่มเดียวกัน ฉะนั้นโอกาสในการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมดนตรีจึงเป็นไปได้ค่อนข้างง่าย ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้ สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งก็คือสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของบีพาทย์มอญนั้น ควรที่จะได้ทำการศึกษาและอนุรักษ์ไว้ เช่น รูปลักษณะของเพลงมอญ ในลักษณะสองชั้นและเพลงเร็ว แนวในการบรรเลงหรือระเบียบวิธีปฏิบัติเครื่องดนตรีต่าง ๆ เป็นต้น การที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีต่าง ๆ นี้ไว้ให้ดำรงอยู่ได้นั้น การศึกษาและการถ่ายทอดจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เนื่องจากระบบการศึกษาของคนไทยนั้น เป็นระบบมุ่งปฐะศึกษาและถ่ายทอดด้วยความจำเป็นหลัก ไม่ค่อยจะมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ฉะนั้นเมื่อกาลเวลาผ่านไปเรื่อยๆ เรื่องราวต่าง ๆ ก็อาจจะมีการลืมเลือน เปลี่ยนแปลงหรือเสื่อมสูญไป โดยที่ไม่สามารถค้นคว้าหลักฐานหรือข้อมูลต่าง ๆ มายืนยันข้อเท็จจริงได้ ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ที่ได้เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต ซึ่งส่งผลกระทบต่อการศึกษาทางวิชาการด้านดุริยางคศิลป์ไทยเป็นอย่างมาก

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรจะได้ทำการศึกษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีของบีพาทย์มอญกันอย่างจริงจังและถูกต้อง ในด้านการปฏิบัติ เนื่องจากในปัจจุบันนี้ยังมีผู้ที่มีความรู้ในเรื่องเพลงมอญอยู่บ้าง แต่ถ้าเวลาผ่านไปโดยที่ไม่ได้ทำการศึกษาค้นคว้าและถ่ายทอด อาจจะทำให้เพลงมอญที่เป็นมรดกสำคัญทางวัฒนธรรมดนตรีแต่โบราณนั้น สิ้นสุดไปจากวิชาการดุริยางคศิลป์ เมื่อศึกษาด้านปฏิบัติแล้ว ก็ควรที่จะมีการบันทึกไว้ให้เป็นลายลักษณ์อักษรว่าวิชาการต่าง ๆ หรือองค์ประกอบทางดนตรีของบีพาทย์มอญนั้น เท่าที่ปรากฏในอดีตตามที่โบราณจารย์

ได้สร้างสรรค์นั้น มีรูปแบบอย่างไร หลักและวิธีการบรรเลงกำหนดไว้เช่นไร สิ่งเหล่านี้จะเป็น
หลักฐานทางประวัติศาสตร์ดนตรี ที่จะเป็นประโยชน์ต่อระบบการศึกษาวิชาการดุริยางคศิลป์
ไทยในอนาคต ตลอดทั้งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมดนตรีสืบต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย